

JOVES SENSE JOVENTUT

Jaume Funes

Parlar sobre la joventut antifranquista, entre els anys seixanta i els vuitanta del segle passat, al Baix Llobregat significa, en primer lloc, intentar corregir diversos biaixos. El primer és comú a totes les memòries històriques: la feblesa selectiva dels relats vitals, que modifica importàncies i sentits. L'altre, però, és més singular i té a veure amb el tema que ens ocupa: haig d'escriure de coses de joves, de quan jo era jove, i la revisió de la joventut en la maduresa oblida sovint els motors emocionals i vitals que, com a accions joves, presidien la nostra conducta, inclosa la contestació del sistema franquista. Si més no, no caure en la temptació nostàlgica de comparar el passat i el present (per cada jove antifranquista potser podríem trobar avui un parell d'indignats). No té gaire sentit estudiar els temps de la multicopista amb criteris de la societat del facebook. Faré simplement el petit apunt professional de qui intenta ser un simple estudiós de les realitats juvenils des dels anys setanta.¹

D'aquí, d'allà, de barri

Abans de res, no podem deixar de recordar l'eterna línia transversal que sempre afecta les realitats juvenils: la diversitat. Si avui parlar d'adolescents i de joves sempre és parlar de formes diverses de ser-ho, d'estils de vida diferents i contraposats, també ho era en aquells anys. Tanmateix, el ventall de les diferències col·lectives era molt reduït, res a veure amb la multiplicitat actual. Encara eren temps en els quals es parlava de joves rurals i de joves urbans. Al Baix, eren temps de diferències entre els joves de les poblacions de sempre i els joves de les noves conurbacions que naixien i transformaven totalment molts pobles i ciutats. Les diferents dinàmiques joves no tenien res a veure. A

¹Aproximacions diverses, en les quals hi ha més explicacions sobre el que passava, poden trobar-se:

- COMÍN, C., GARCÍA-NIETO, J. (1969). *Juventud obrera y conciencia de clase*. Cuadernos para el Dialogo. Madrid.
- LUDEVID, M. (1985). *Els joves obrers i els seu treball*. Generalitat de Catalunya.
- FUNES, J. (1981). *La nova delinqüència infantil i juvenil*. Edicions 62. Barcelona.
- FUNES, J. (2003). "Ser joves però al marge. Noves delinqüències en una societat en crisi". A ARACIL, R., MAYAYO, A., SEGURA, A. "Els joves i la transició". *Memòries de la transició a Espanya i Catalunya*. Universitat de Barcelona.
- "Quinquis dels 80" (2010). CCCB. *Catàleg de l'exposició*. Diputació de Barcelona.

Cornellà, per exemple, poc tenien en comú les dinàmiques del ball del Pati Blau amb les de les noves discoteques, el Batusi o el Mariposa.

Com qualsevol dinàmica social del moment, els joves i la joventut eren, especialment, una qüestió migratòria. A les ciutats i pobles que en menys d'una dècada passen de tenir quinze mil habitants a tenir-ne vuitanta o noranta mil, gran part d'aquesta població està en edat jove i multiplica per deu la joventut autòctona. A més, aquest nous joves han migrat sovint al final de la seva infantesa i estan encara resituant-se en els seus projectes vitals. Per això, en termes numèrics, parlar de joves ha de ser parlar de joves de barri. De joves que majoritàriament es construeixen i es destrueixen als barris (aglomeracions urbanes sense lògica ni serveis, que es configuren com a nou escenari personal i social) sense interacció o amb interacció no sempre pacífica amb els joves "de sempre" del territori.

Una contestació per aconseguir tenir feina, joventut i llibertat

Però, per entendre el que eren i feien els joves de barri d'aquelles dues dècades, cal distingir que van haver de viure, una darrere l'altre, tres condicions juvenils diferents. Primer eren joves (de barri, aspirants a obrers) que no tenien joventut. Després van ser obligats a tenir anys d'adolescència i joventut quan el que volien era accedir aviat al treball com havien fet sempre els seus pares. Finalment, quan desapareix Franco, molt aviat la democràcia sembla que no els aportarà, com a sortides a vides sense sentit, altra cosa que més presó, una enorme construcció col·lectiva de la inseguretat en què apareixen com a culpables i noves formes de destrucció, com ara l'heroïna. Anem per parts.

La contestació antifranquista dels anys seixanta i primers setanta no és una qüestió de joventut sinó fonamentalment de joves, obrers ocupats i aturats, dels barris. La joventut com a nova situació social, com a cultura i com a consciència de formar part d'un grup social diferent, és de moment una realitat d'altres indrets i classes socials. No podem deixar de banda que estem parlant de nois i noies que tot just arriben a acabar l'EGB i que amb catorze anys abandonen la seva infantesa mitjançant els ritus de pas dels aprenentatges al taller, a l'obra, a la cadena de muntatge o assumint les responsabilitats domèstiques i la cura dels germans petits.

Però és gent amb edat jove que sent i viu la injustícia, que pot arriscar-se perquè encara no té compromisos, que no té les pors del passat que pesen sobre els adults i que desitja un món diferent. Per això, bona part dels membres dels grups clandestins són joves i bona part de l'impuls de contestació es deu a personatges joves que combreguen amb alguna d'aquestes tres vivències o idees: no volen ser explotats laboralment com els seus pares i mares; desitgen expressar-se lliurement, troben inacceptables les censures; comencen a descobrir que altra gent de la seva edat pot tenir altres vides, altres formes de viure la seva edat (cal tenir en compte que els fills i filles d'obrers que arribaven a la universitat no superaven el 3%).

Aquests joves, però, aviat es barrejaran amb estudiants i universitaris d'altres indrets i classes socials, que vénen als barris com a forma de donar sentit a la seva contestació juvenil o com a formes de fer estudis socials compromesos amb la realitat. Igualment, els esforços dels pares i les mares obrers aconseguixen que els seus fills i filles, a poc a poc, vagin accedint a més estudis, acomplint la màxima que domina les seves vides i els seu projecte migratori: "no puc donar-te herència però sí estudis", "el futur millor dels meus fills passa pels estudis que jo no he tingut". La nova condició d'estudiants vindrà a poc a poc acompanyada de l'accés a la joventut com a moviment i cultura dominants, que s'està imposant arreu d'Europa i en la qual ja estan situats una part dels seus coetanis. D'aquesta manera, als barris o les fàbriques, la cara de la contestació serà una barreja de joves que viuen o teoritzen, de manera mixta, les seves contradiccions amb una societat autoritària, que només ofereix el treball com a forma de realització, que està plena d'injustícies, que malgrat la bonança econòmica els nega la possibilitat de viure la joventut.

Quan la joventut esdevé obligatòria però no té sortida

A poc a poc, els recursos familiars i l'ampliació sistemàtica de la població escolaritzada més enllà de l'EGB, farà que s'incorporin al que pocs anys després serà obligatori: una llarga adolescència i un temps de joventut. Apareixerà fins i tot un dilema conceptual i ideològic: són primer obrers o joves? Què és primer, la condició de classe o la del cicle vital? És diferent la joventut obrera? Serà un període breu que molt aviat quedarà marcat per altres contradiccions. A la segona part dels setanta, la primera gran crisi econòmica i la modificació dràstica dels sistemes de producció faran impossible i inútil

contractar abans dels 16 anys, a poc a poc abans del 18, després en els anys de la primera joventut. A poc a poc, els joves que havien reclamat poder accedir en condicions d'igualtat a l'ensenyament es troben ara reclamant l'accés al treball. La contestació passa a ser una barreja d'afirmació de noves formes de ser jove acabades de descobrir, en contra de societats adultes i ideològicament conservadores (també entre els antifranquistes) a les quals es va sumant una aguditzada dificultat no només per ocupar-se sinó per reproduir el model contractual del seus pares i la cultura del treball associada. L'antifranquisme és ara una barreja d'afirmació juvenil contestatària i de recerca d'un lloc en la societat que va naixent.

Els vuitanta no significaran tan sols la consolidació de la democràcia. Per a la joventut (que ara ja és obligatòria per a tots els joves, siguin de la classe social que siguin) significarà entrar en un període definit gràficament amb l'expressió "un de cada dos joves està aturat, un de cada dos aturats és jove". Una part de les demandes i contestacions de rostre jove seran satisfetes. Alguns dels joves contestataris passaran a ser dirigents sindicals i polítics. D'altres, però, pagaran una vida sense joventut compromesa, activa i clandestina, amb destruccions personals i socials posteriors. Per a la majoria, la democràcia serà més llibertat, però acompanyada d'enormes dificultats per situar-se en el món. Ser obligatòriament adolescent i jove, tenir tot el temps del món per ser-ho però no tenir res a fer, ni estudis ni feina, comportarà l'aparició de greus fenòmens de marginació entre un percentatge molt alt dels fills dels obrers i obreres que s'havien enfrontat al franquisme.

Dels vuitanta fins avui la dinàmica canviant de la joventut i els joves ha estat vertiginosa. En tot cas no és l'objecte de reflexió d'aquests text. Voldria acabar, però, recordant que la nostra democràcia té un gran deute amb una generació d'adolescents i joves. Tot i ser majoria quan mor Franco, van ser la part sacrificada. La democràcia recuperada no va saber oferir altra cosa que atur, més presó i una gran criminalització. Ja és passat, però el problema és que, trenta anys després, sembla que tornem a fer el mateix.